

Péterfi Ferenc:

A változások kényszere

Milyen közösségi kihívások várnak a szakmánkra és a művelődési intézményekre, szervezetekre?

peterfi@kkapcsolat.hu

A változások természetéről

- A változás állandósul; eltűnik rendkívüli jellege, s a változás hiánya válik feltűnővé.
- A társadalmi és az egyéni élet minden területét áthatják.
- Sem időben, sem térben nem elszigetelt, azok sorozatban zajlanak és nem balesetszerű válságokként ütnek be.
- Az egymásra torlódó változások egyre inkább az egész globális rendszeren végig futnak.
- A változásoknak az a hányada, amit megterveznek, vagy tudatos újítások következtében áll elő, nagyobb, mint bármikor ezelőtt.

A változások természetéről

A nagy társadalmi változások feldolgozása különösen nagy erőfeszítést kívánt a társadalom tagjaitól a '90-es években, a rendszerváltást követően:

- a munkanélküliség, szegénység, hajléktalanság,
- tulajdonviszonyok radikális megváltozása - privatizáció,
- gazdasági szerkezetváltás,
- a verseny széleskörűvé válása;
- a tömegkultúra – a marketing előrenyomulása,
- politikailag a többpártrendszer;
- az új technológiák berobbanása.

A mi szerepünk alakulása a változások kapcsán

- Ebben a folyamatban mennyire voltak partnerek a közösségi művelődés, a mi szakmánk képviselői és az intézményeink?
- Segítették-e megfelelően a helyi polgárokat és közösségeiket ezeknek a változásoknak az elviselésében?
- Tudtak-e előre felkészíteni, vagy legalább követően reagálni ezekre?
- A változások nagyon eltérően érintették az embereket, nagy azok száma, akik alkalmi, vagy folyamatos és állandó vesztesei ezeknek a folyamatoknak

Kinek és mennyire fontos a közösségi művelődés, a civil társadalom?

- A kultúra maradványelvű megítélése
- Tudunk-e olyan prioritásokat találni, ami a jelenleginél sokkal fontosabbá, kikerülhetetlenebbé teszi a munkánkat?
- Tudunk-e a legfontosabb társadalmi szükségletek „mezejére” kerülni? Tudunk-e magunk úgy változni, hogy helyben, a magunk terepein a változások valódi segítőivé váljunk?

Hogyan köthetjük össze 4 egyenes
vonallal úgy a 9 pontot, hogy nem
emeljük fel a ceruzánkat?

- A mi megoldásunk is a saját „hagyományos” rendszerünkön kívül keresendő
- Új társadalmi szükségleteket, prioritásokat és azokban lehetséges szerepvállalásokat kell felismernünk a magunk helyein

Máshogyan:

A mai társadalmi-gazdasági krízis csak a kultúra jelentős szerepvállalásával, eszközeivel gyógyítható.

Jórészt a mindennapi, a hétköznapi kultúra területének szükséges a jelentőségét megerősíteni.

Példaként néhány társadalmi probléma, amelyekben Kikerülhetetlen, hogy a közösségi művelődésnek szerepet vállaljon:

- a szegénység, kirekesztés, kisebbségek ügyei
- a fiatalok korosztályának lehetetlen helyzete
- az egyre szélesedő idős korosztály helyzete
- a vidék, a falu és a falusi életmód esélyei
- a város, a városi életfeltételek és társadalmi folyamatok.

Ezekből felidézek egy területen: a *szegénység* kérdésében néhány konkrét következtetést – de ez a megközelítés a többi területen szükséges cselekvések megértését is szolgálhatja.

Veszélyérzet felkeltése, érzékenyítés

- Széthullik a társadalom.
- A népesség egyharmada eltűnt a munkaerőpiacról.
- A rendszerváltás után a munkahelyek bő 1/3-a megszűnt.
- A lakosság több, mint harmada szegénynek számít, tizede mélyszegénységben él.

Veszélyérzet felkeltése, érzékenyítés

- A tehetetlenség és kilátástalanság erőszakba fordulhat
- A késői beavatkozás túlzottan kezelhetetlenné, visszafordíthatatlanná teszi a folyamatot
- Hogyan lehetséges, hogy ne problémának, hanem erőforrásnak tekintsük ezt a populációt, társadalmi csoportot?

Lehetséges jelentések

- **Elzártság**
- Mindenféle **hiányok**: eszköztelenség, önbizalom és önbecsülés hiánya, szolidaritás hiány, életfeltételek-lakás hiánya, munkalehetőségek hiánya, jó oktatási körülmények hiánya
- A külvilág általi **megbélyegzettség**
- **Kulturális szegénység**

Lehetséges jelentések

- Kommunikációs törés a környezet és az érintettek csoportjai között. Emiatt is totális elszigetelődés
- Bezárkózottság – önsorsrontás - környezet ellen fordulás
- Durvaság, erőszak
- Az erőszak eszkalálódása

Néhány összetettebb állítás

- Intézményi zavarok: *'intézménytelenség'* vagy *éppen a meglévő intézmények képtelensége* (diszfunkcionalitása)
- *Ellátottság* kialakítása korábban – annak káros következményei
- *Nincs* az adott kérdésben általában használhatónak számítható, egyetlen *makro-szintű, tehát sztenderd megoldás*

Lehetséges beavatkozási módok

- I. szint: A nagy, központi programok nélkülözhetetlenek
- II. szint: Helyi, egyedi, helyhez igazított, „*odavaló*” *megoldások* megtalálása, kimunkálása – az ilyen helyi programok támogatása
- III. szint: Nélkülözhetetlen a segítő szakmák, közösségi segítők elérhető közelségének – **közösségi munkásoknak a hálózata**

Helyi közösségi munkások

- akik kommunikációs hidat,
- segítő támaszt,
- a saját/közösségi utak megkeresésének támogatását tudják nyújtani (szociális-, művelődési intézmények alkalmazottai, egyházak tagjai, egy közösség spontánul kialakult karizmatikus szereplői, civil szervezeti aktivisták)

Akik felkeltik a közösségben a változtatás – változás iránti szükségletet.

- Legnagyobb valószínűsége a sikeres beavatkozásnak, ha szakmaközi, azaz **több szakterület együttműködéséből** kifejlesztett programmal történik a cselekvés.
- A társadalom strukturális problémáit - így a szegénységet is - csak átfogó és **rendszerű beavatkozásokkal** lehet a megoldás irányába terelni.

A rendszerszerű beavatkozások lépéseihez *közösségi megoldásokat* kell/lehet találni

Az egyedi, individuális megoldásoknál a környezet változatlansága miatt:

- visszahúzó hatások, magukra maradnak az egyénileg próbálkozók,
- megkísérelt változás kudarcra komoly visszazuhanást jelenthet,
- sikeres „kiugrás” esetén kirekeszti őket a saját közegük.

Közösségi megoldások erénye

- A saját (belső) környezetükkel történő együttműködésre tanítanak,
- a saját közegükön kívüliekkel is kialakulhat az együttműködés esélye.

De el sem kezdődhet a változási folyamat, ha azt az érintettek maguk is nem akarják azt. Ha a legelejétől nem vonjuk be őket, s nem *vesznek részt annak az elhatározásában.*

- Lehetséges kérdések sora
- Lehetséges partnerek ebben a tervezési folyamatban és a megvalósításban
- Lépésjavaslatok
- Kikre számíthatunk, kik tudnak a szakmai támaszai – segítői lenni egy ilyen szakmai megújuló mozgalomnak?
(szakmai műhelyek, fejlesztő szakértők, források...)